

SLAAPSTOORNISSEN BIJ DE ZIEKTE VAN PARKINSON

13 februari 2019

J. Boringa,

neuroloog, somnoloog

Meander Medisch Centrum

INLEIDING

- Hoe vaak komt het voor?
- Wat is slaap eigenlijk
- De problemen: klachten en symptomen
- Oorzaken
- Aanvullend onderzoek

- Pauze

- Slaaphygiënische adviezen
- Behandeling oorzaken

HOE VAAK KOMT HET VOOR?

- 74-98%
- Toename met duur ziekte
- Vooral slaapfragmentatie
- Veel specifieke oorzaken

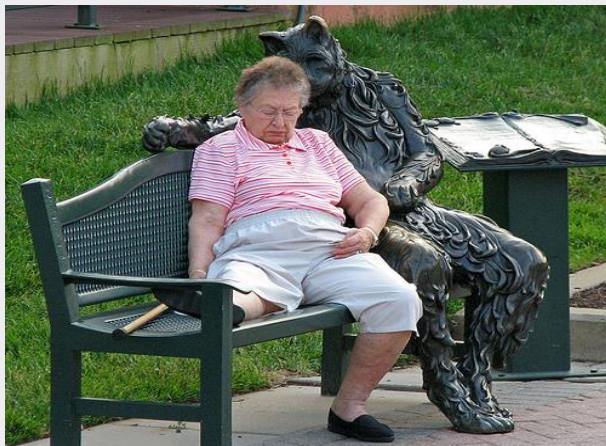
REDENEN ONDERBELICHTING

- Maar 50% klaagt spontaan
- Onbekend probleem voor patiënten
- Onbekend probleem voor de dokter
- Moeilijk oplosbaar
- Schaamte patiënt of partner
- Initiatief neuroloog noodzakelijk!!

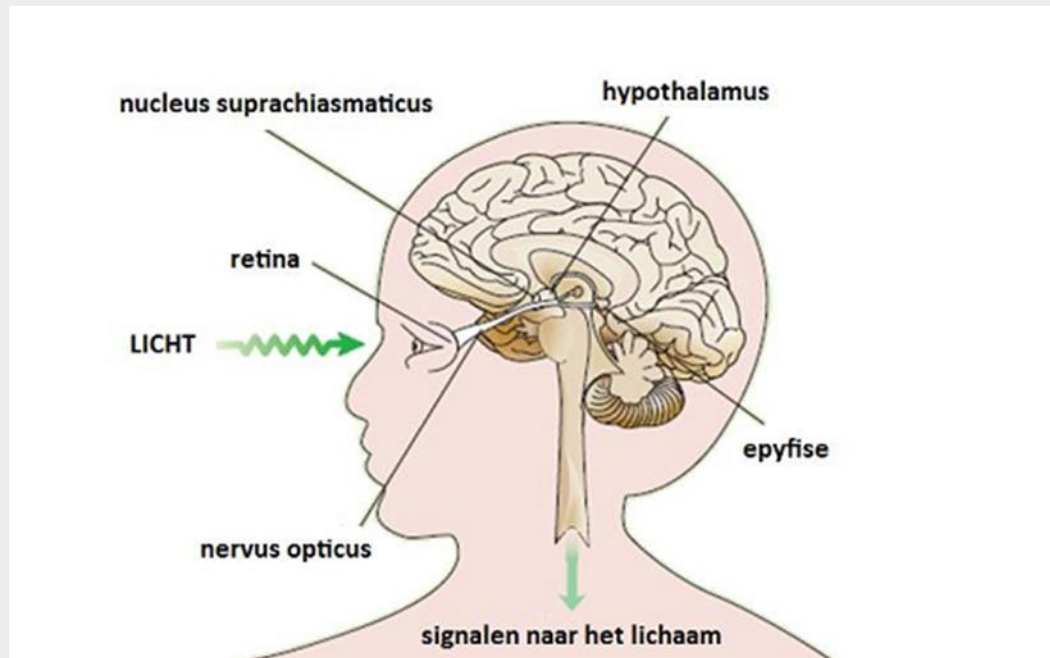
WAT U ZELF KUNT DOEN

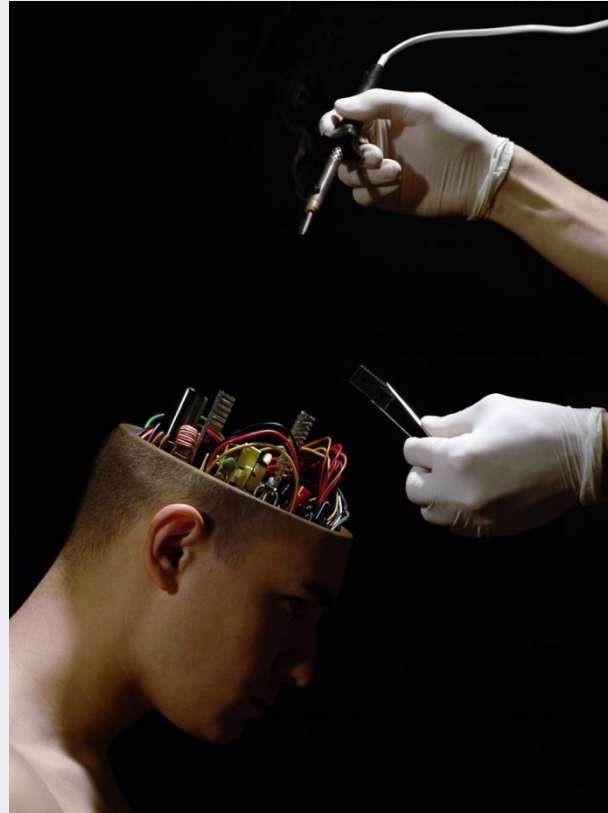
- Schrijf uw klachten goed op
- Houd een dagboek bij
- Vraag uw partner op u te letten 's nachts
- Neem uw partner mee naar de dokter
- Denk aan slaperigheid overdag!
- **Vertel het de dokter!!**

Zijn slaapstoornissen van belang?

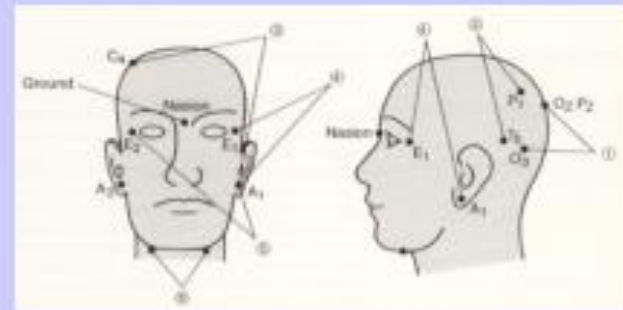

Slaap: wat is dat eigenlijk?

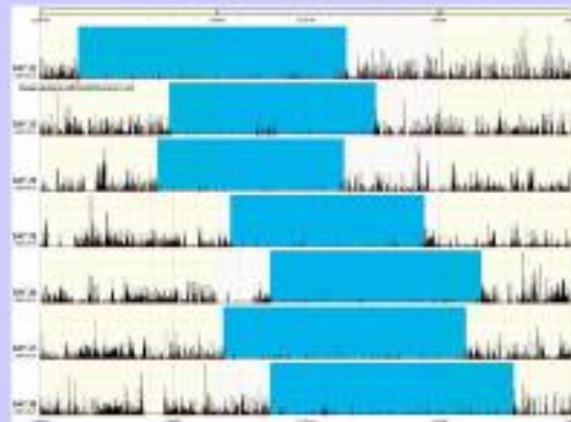

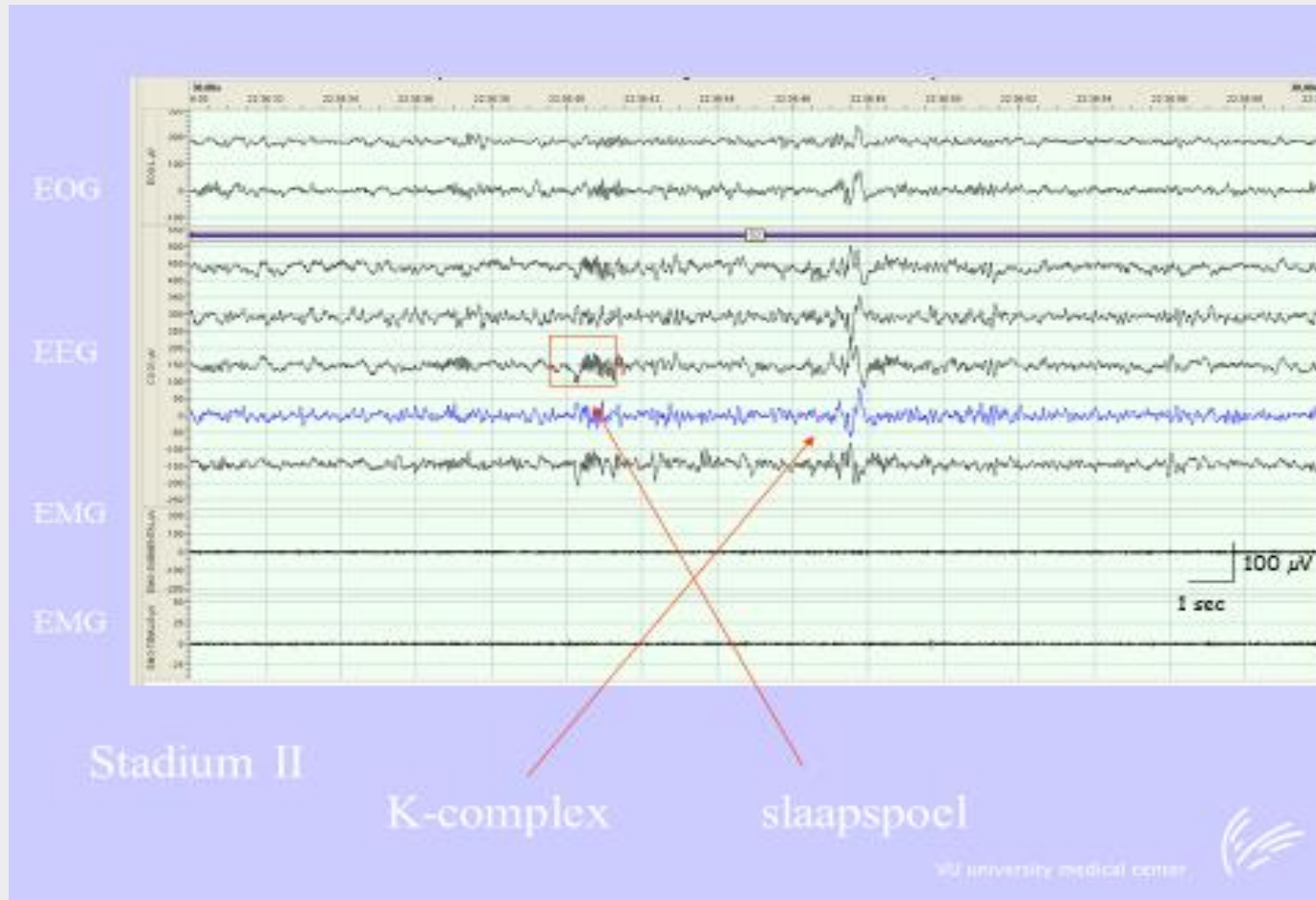

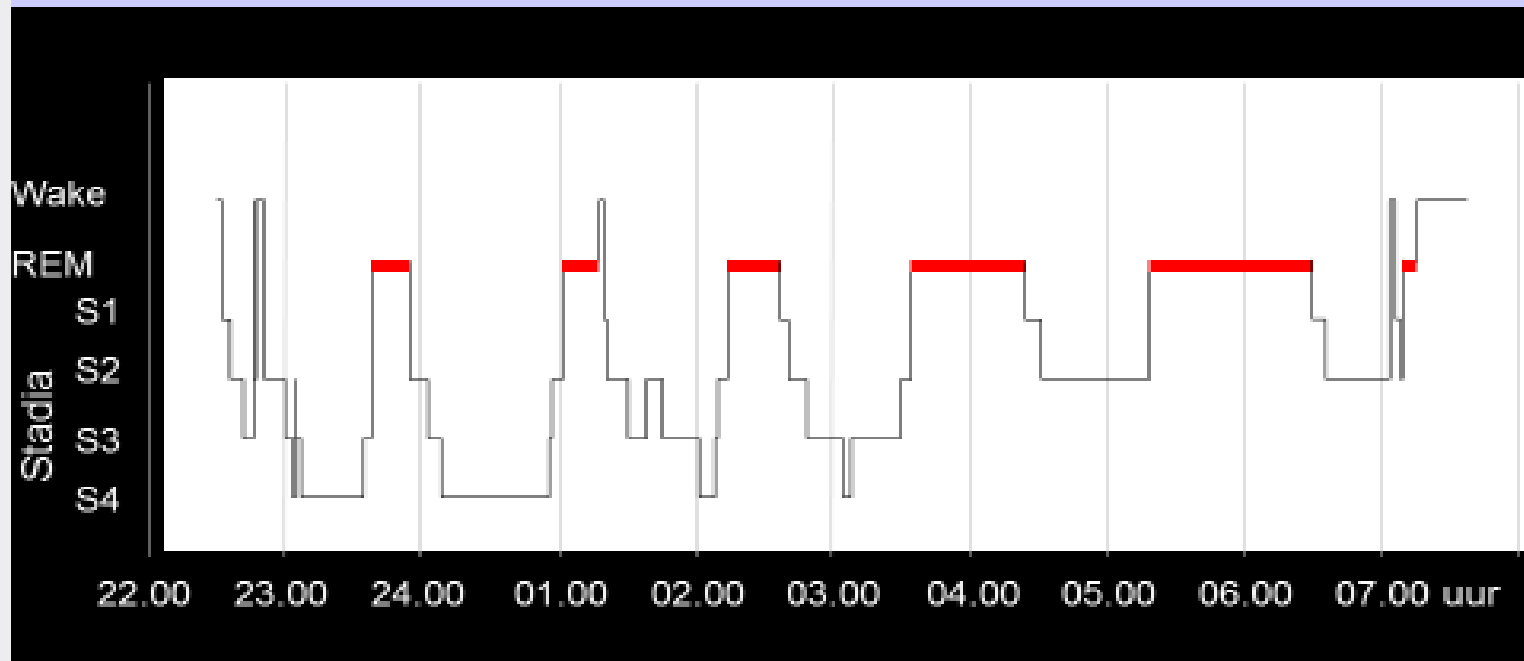

Poly(somno)grafie ..... actigrafie

Voorbeeld van een normaal hypnogram

REM slaap na 60 min, diepe slaap in 1^e helft,
oppervlakkige slaap 2^e helft

DE PROBLEMEN

- Slaapduur te kort: moeite inslapen of doorslapen
- Vaak wakker om te plassen
- Nachtelijke Parkinson symptomen
- Snurken / Ademstops
- Rusteloze Benen / schoppen in de nacht
- Heftig dromen
- Hallucinaties
- Vreemd nachtelijk gedrag
- Overmatige slaperigheid overdag

OORZAKEN

- Leeftijd: fysiologische veroudering slaap
- Slechte slaaphygiëne
- De ziekte van Parkinson
- Plasproblemen
- Medicatie - effecten
- Stemningsstoornissen
- Slaap apneusyndroom (OSAS)
- Rusteloze benen (RLS)
- Schoppende Benen (PLMD)
- REM-sleep behaviour disorder (RSBD)

AANVULLEND ONDERZOEK

- Meestal niet nodig:
  - Parkinson-symptoom gerelateerd
  - Slaaphygiëne uitvragen
  - Proefbehandeling ter verbetering
- Indien nodig: polysomnografie (PSG)

Pauze

Behandeling: basis

- Slaap hygiëne: slaap is gedrag
- Adviezen ter verbetering slaap
- Vermindering bijwerking medicijnen
- Behandeling door medicijnen: afhankelijk van de belangrijkste klacht

SLAAPHYGIËNE

RUST, REINHEID EN REGELMAAT!

ADVIEZEN ter verbetering slaap hygiëne

- Vermijd dutjes overdag
- Bouw uw dag bewust af
- Zorg voor comfortabele kleding en omgeving
- Ga niet te lang in bed liggen
- Bij inslaapproblemen: sta op!
- Gebruik de slaapkamer alleen om te slapen
- Vermijd alcohol, koffie, roken en zware maaltijden
- Draai de wekker om

BEHANDELING (1)

SLAAPPROBLEMEN DOOR PARKINSON SYMPTOMEN:

- *Off fenomenen*: doseringen ophogen, of toevoegen levodopa HBS voor de nacht
- *On fenomenen*: doseringen verlagen of stoppen

BEHANDELING (2)

SLAAPPROBLEMEN DOOR 'S NACHTS PLASSEN:

- Minder drinken in uren voor naar bedgaan, maar pas voor voldoende intake per 24 uur
- Bedpan
- Incontinentiemateriaal
- Desmopressin (Minrin®) of anticholinergica

BEHANDELING (3)

SLAAPPROBLEMEN DOOR DEPRESSIE:

- Inventarisatie sociale factoren: zingeving, eenzaamheid, kwaliteit van leven
- Eerst Parkinson medicatie optimaliseren
- Starten antidepressivum: SSRI of TCAD

BEHANDELING (4)

SLAAPPROBLEMEN DOOR HALLUCINATIES:

- Benzodiazepinen
- Quetiapine (Seroquel®)
- Clozapine (Leponex®)

BEHANDELING (5)

SLAAPAPNEUSYNDROOM: snurken, ademstops en slaperig overdag

- Gewicht verminderen
- Leefstijl aanpassen
- CPAP apparaat
- MRA

Voorbeelden osas behandeling

BEHANDELING (8)

Insomnie: inslaap en doorslaapstoornis SLAAPMEDICATIE:

- Alleen als niets helpt
- Zo kort mogelijk!!
- Zolpidem (Stilnoct®)
- Zopiclon (Imovane®)
- Benzodiazepinen
- Pas op voor: verslaving
- Pas op voor: slaapapneusyndroom

Bekend echtpaar, met vrouw in de nacht een blauw oog geslagen...

- Wat denkt u:
  - Van Kooten en De Bie
  - VPRO
  - Zondagavond
  - REM Sleep Behaviour Disorder

BEHANDELING (7)

REM-SLEEP BEHAVIOUR DISORDER: onrustig slaan en praten tweede helft van de nacht met heftig dromen/nachtmerries

- Clonazepam (Rivotril®)
- Clozapine (Leponex®)
- Antidepressivum

BEHANDELING (6)

Rusteloze Benen syndroom: bewegingsdrang
voeten/benen in rust in avond met tijdelijke
verbetering na bewegen

- Slaaphygiënische maatregelen
- Primaire oorzaak behandelen
- Provocerende medicatie staken
- Dopamine medicatie mogelijk?
- Pregabaline (Lyrica) of clonazepam (Rivotril®)

BEHANDELING (9)

OVERMATIGE SLAPERIGHEID OVERDAG:

- Activiteit overdag stimuleren
- In het licht blijven!
- Alleen met medicijnen behandelen als behandelbare oorzaken zijn uitgesloten!!
- Modafinil (Modiodal®)
- Methylfenidaat (Ritalin®)

